

SAMLING ELLER SPLITTRING?

DEN artikel om det möjliga läget efter 1952 års val, som var införd i Svensk Tidskrifts senaste häfte, var främst avsedd att få en diskussion i gång. Författaren, professor Gunnar Heckscher, diskuterade olika alternativ, sökte klargöra betydelsen av en eventuell socialdemokratisk framgång och innebörden av det läge som skulle kunna uppstå efter en eventuell borgerlig valseger. Hans egen ståndpunkt var klar: att samregering av alla demokratiska partier vore önskvärd men troligen skulle komma att stranda på socialdemokratiskt motstånd, och att de borgerliga partierna därför borde i tid samlas kring ett regeringsalternativ. Men artikelns huvuddel utgjordes icke av argumentationen på denna punkt utan av försöket att analysera de föreliggande olika möjligheterna.

För Svensk Tidskrift är det glädjande att artikeln nådde sitt huvudsyfte, att stimulera till debatt. Inom alla demokratiska partier — några andra behöva inte räknas i sammanhanget — har pressen på ett eller annat sätt tagit ställning till frågan. Ehuru meningsutbytet kanske icke är avslutat, finns det skäl att söka summera dess innebörd.

Det finns socialdemokratiska tidningar som nöjt sig med glåpord i stället för argument eller som velat fatta den för dem själva främmande uppriktigheten i analysen som uttryck för borgerlig svaghet. Deras uttalanden kunna lämnas åt sitt värde. Mera självfallet än intressant är det också, att en ej ringa del av regeringspressen helt enkelt tagit sig anledning att söka göra gällande, att en socialdemokratisk valseger är outhärlig för landets framtid, eftersom de borgerliga ännu icke ha sitt alternativ färdigt. Försöken att i detta sammanhang åberopa läget i huvudstaden efter 1950 års systemskifte innebära icke heller mera än fullföljandet av redan tidigare inledda demagogiska aktioner. Något större intresse har det att konstatera, att socialdemokratien uppenbarligen ännu icke släppt tanken på ett efter 1930-talets mönster organiserat samarbete med bondeförbundet, trots att det sistnämnda partiet under tre års tid oavbrutet avvisat liknande inviter. Och allra betydelsefullast är konstaterandet av att ingen enda socialdemokratisk röst höjts till stöd för tanken på samregering av alla demokratiska partier.

Samling eller splittring?

Detta faktum är så mycket mera intressant som en strax efter Svensk Tidskrifts artikel publicerad Gallupundersökning visat att även bland socialdemokratiens väljare anhängarna av tanken på en samlingsregering äro flera än dess motståndare. Uppenbarligen finnes här en motsättning mellan regeringspartiets breda lager å den ena och dess företrädare inom pressen å den andra sidan. Av allt att döma är detta anledningen till att statsminister Erlander själf i ett tal den 8 juli tog upp frågan. Även han var emellertid i allt väsentligt negativ: uppenbarligen kunde han icke tänka sig samverkan annat än till priset av borgerlig kapitulation utan villkor. Att det skulle kunna bli fråga om några eftergifter också från den socialdemokratiska ledningens sida var en för honom helt främmande möjlighet.

Föga mindre upplysande har emellertid den borgerliga reaktionen varit. Medan högerpartiets företrädare i allt väsentligt anslutit sig till artikelförfattarens synpunkter — helst allmän demokratisk samling, i brist därpå borgerlig samling i händelse av valseger — har bondeförbundet visat en påtaglig ovillighet att alls gå in på sakfrågan. Man säger där att frågan är »för tidigt väckt». Ej heller detta är överraskande. Alldeles oavsett de meningsskiljaktigheter i frågan som kunna tänkas föreligga inom herr Hedlunds parti ligger det i linje med dess politiska traditioner att aldrig ta ställning förrän i sista stund. Endast därigenom får bondeförbundet möjlighet till uppgörelser av det slag, som enligt dess mening ge de bästa resultaten. Om allmänheten visste var bondeförbundet står skulle dess inflytande sannolikt bli mindre än nu. Oviljan mot öppen diskussion är i dessa fall klart taktiskt motiverad och säger intet om dess inställning till de föreliggande alternativen.

Inom folkpartiet, vars stora och rikt nyanserade press med iver kastat sig in i debatter, skyndade sig Expressen genast att ge uttryck åt sin avsky inför tanken på borgerlig samverkan. Den där företrädde riktningen inom det liberala partiet sökte sig efter vanligheten mer än tre decennier tillbaka i tiden och pläderade för »vänstersamverkan» med socialdemokraterna. Huvudlinjen inom partiet var dock en annan. På många håll har man talat om att socialdemokratien som största parti aldrig får »undandra sig ansvaret»; av allt att döma tänker man sig här en socialdemokratisk minoritetsregering, beroende av en eller annan »tumme» inom folkpartiet. Medan socialdemokraterna söka sig tillbaka till Per Albin Hanssons och Expressen till Nils Edéns traditioner synes man

här tänka sig något i stil med C. G. Ekmans statsutskottsparlamentarism. En stor del av folkpartipressen, representerad av exempelvis Dagens Nyheter, Stockholmstidningen, Svenska Morgonbladet och Västmanlands läns tidning, håller emellertid energiskt fast vid kravet på demokratisk samregering. Ställd inför frågan hur det skall bli möjligt att få socialdemokraterna med i en sådan hänvisas man antingen till sin övertygelse om att de i sista hand komma att ge efter eller ge sig in på så pass skrivbordsbetonade konstruktioner som ett upplösningsval några månader efter de ordinarie valen: detta skulle då få karaktären av en folkomröstning för eller emot samregerande.

Det ligger i sakens natur att den här i korthet refererade diskussionen på det hela taget måste få utgöra svar på frågan. Den är emellertid upplysande nog. Intet tvivel kan råda om att en övervägande opinion anser det önskvärt att de demokratiska partierna gör ett allvarligt försök att nå fram till den inbördes förslående, som kan möjliggöra samverkan i regeringsställning. Härom äro de borgerliga partierna ense, och även stora delar av socialdemokratiens valmanskår hysa samma uppfattning. Självfallet förutsätter detta eftergifter på både utrikes- och inrikespolitikens område; men icke eftergifter enbart från borgerligt håll.

Vill herr Erlanders parti ensamt ta ansvaret för att vägra sin medverkan till ett dylikt samarbete? Det är ännu för tidigt att besvara den frågan. Uppenbart är emellertid, att svaret till ej ringa del beror på den borgerliga oppositionens ställningstagande. Socialdemokraterna kunna — det torde böra understrykas — icke tvingas att mot sin vilja lämna sin medverkan till en samlingsregering, icke heller att sitta kvar i regeringsställning efter ett eventuellt nederlag vid 1952 års val. Ännu så länge räkna de med en valseger nästa år, och ett av deras huvudargument i valdebatten synes bli att söka framställa den borgerliga oppositionen såsom hopplöst splittrad och regeringsoduglig. Icke blott för att bemöta dylika argument i valdebatten utan — paradoxalt nog — även för att bereda väg för en allmän demokratisk samlingsregering är det nödvändigt att erbjuda ett gemensamt borgerligt alternativ. Helst samlingsregering, men vid behov borgerlig koalition efter en eventuell valframgång var grundtanken bakom artikeln i Svensk Tidskrifts senaste häfte. Det finns åtskilligt som tyder på att man på många håll inom alla de tre borgerliga partierna har samma uppfattning, ehuru bondeförbundets och folkpartiets företrädare av taktiska skäl ej ge uttryck åt den i dess helhet.